

Rerum Naturalium Fragmenta

No. 120

<i>Szemere László: Kányáink</i>	3
<i>Szemere László: A nőkérdés</i>	7
<i>Szemere Geiza: Csarnok. A nőkérdésről</i>	11
Törvényhatósági közgyűlés	15
Vonuló madarak balesete	16
A felhők közül. — Fürdőélet Hargitafürdőn	17

Budapest
1937

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Sándor szerkesztése:

Budapest II., Lövőház-u. 22/a

Kányáink

Szemere László

A Dunántúliak ne a fekete, meg a szürke kányára, azaz a vetési meg a hamvas varjúra gondoljanak. Sehogy se tudnak ott rászokni a varjú névre. (Más téren is makacsok. Minden apróbb réti virág „pipitér”, a tinorú gomba „vargánya” stb.)

Hanem van két fajta közepes nagyságú ragadozómadarunk, amelyekről még nem emlékeztünk meg lapunk hasábjain. Az egyik a vörös kánya (*Milvus ictinus* Sov.), a másik a barna (*Milvus migrans* Bodd.). Úgy egerészölyv nagyságú madarak ezek, de a barna atyafi valamivel kisebb, nyúlánkabb.

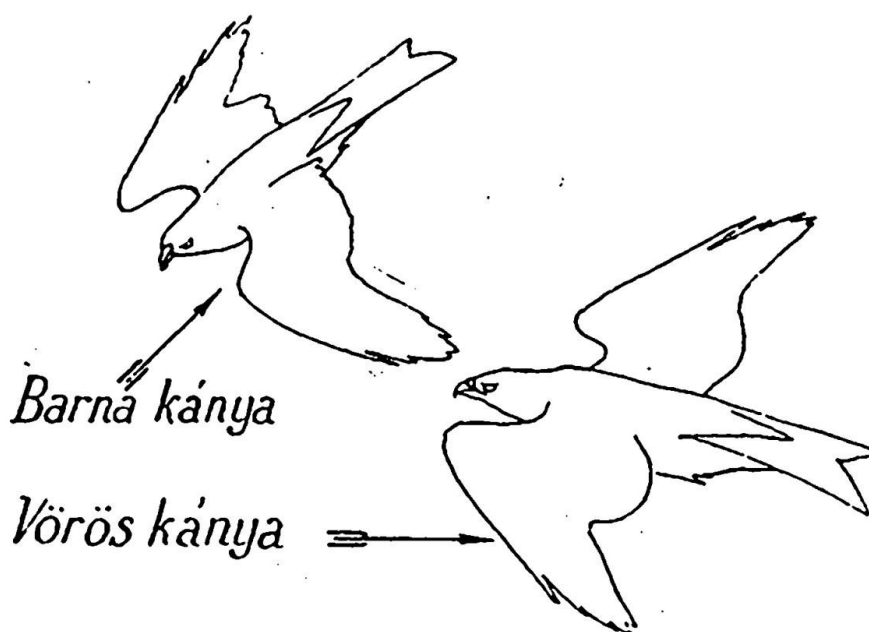
Ismertetésük, leírásuk rövidre fogható: a vörös kánya szép rozsdasárga-vöröses úgy általában, a barna sötétbarna.

Mindkettőnek feje világosabb, csaknem világos okker-fehéres. Tollaik általában szárfoltosak. Egy ennyi jegyről még nem ismerhetne fel ugyan őket a kezdő madarász. De ha felemlítjük azt, hogy farkuk villás: akkor olyan jegyükre mutattunk rá, amivel csak az egyetlen kánya-nemzetség dicsekedhetik, értve a ragadozókat, mert hát villás farka számos más madárnak, fecskének stb. is van. A vörös kánya farka erősebben kimetszett, mint ahogy vonalas rajzunkon is feltüntettük. Úgy a vörös, mint a barna kánya, költözködő madár.

A kányák a folyóvizek melleken elterülő berkek, ligetek, erdők lakói, a barna kánya ritkán is kalandozik el a folyók mellől. Mert igen szeret halászni. Azonban minden alkalmi prédát szívesen fogad, csak ne kelljen annak megszerzésére nagy fárad-

ságot fordítani. Nem tartozik, illetve tartóznak a kányák – a bátrabb ragadozókhoz, könnyen is megfélemlíthetők, a mérgesebb tyúk kodácsolása elriasztja a barna kányát a baromfiudvarról stb.

A vörös kánya talán még kényelem szeretőbb. Ölyvek módján ellebzzel egy-egy petrencén, vagy más kilátó ponton, figyelve, hogy miféle apróbb állat, vagy gyámoltalanabb madár mutatkozik könnyen elcsíphető préda gyanánt a közelben? A repülő madarakat nem üldözi, mert alig is tudná elfogni. Így aztán nem is annyira kártékony, mint pl. a karvaly, vagy a héja.

Kártételéről tulajdonképpen kár is beszélni, mert ahhoz, hogy jelentős kárt okozzon, több kellene, hogy legyen belőle. Sok egeret fog, s ha dögöt kaphat, arra is szívesen ereszkedik. A barna kánya valamivel mozgékonyabb, bár röpte annak se gyors. De halászati szenvedélye miatt kell sokat röpdösnie a vizek felett. Lassú szárnycsapásokkal, vagy a légen úszva köve-

ti a folyók folyását, árgus szemekkel kémlelve valamelyes halacska után, amelyre aztán mérsékelt gyorsasággal csap le.

Gyorsított leereszkedés az, amivel áldozatára vág, mintha csak félne a »landolástól«, avagy attól, hogy a vízbe túl melyen merüljön. Így persze sokszor elhibázza prédáját, illetve az idején elillan karmai elől. Volt alkalmam a barna kánya halászgatását szemmel tartani, de azt láttam, hogy legfeljebb minden tizedik pedzése eredményes.

No de ő nem esik kétségbe, elvégre más, ügyesebb ragadozóval is meg esik az, hogy elhibázza a zsákmányul kiszemelt állatot vagy madarat.

Általában szeretik a kányák – akárcsak a lusta emberek – a dolog könnyebb végét fogni. Ahol meg több van, vagy ahol nem bántják, ellebzsél a mezei munkások közelében, hogy azoktól egy-egy elvetett szalonnahéjat kolduljon.

Máskor meg nyomon követik a sólymot, meg a héját, míg azok valamit el nem csipnek. Akkor igazi útonálló módon, s oly szívós kitartással járnak a nyomában, hogy azoknak nincs nyugodalmas idejük arra, hogy prédájukat elfogyasszák, inkább ejtik el azt, hogy másikat kerítsenek. A kényszeralamizsna felett aztán a kányák, esetleg egy hasonló cinkostárs egerészölyv – osztzkodnak, azaz, hogy veszekednek egymás közt.

A kányák lusta természete a fészeképítés terén is megnyilatkozik: nem szeretnek fészekrakással bíbelődni. A barna kánya jobbadán az elhagyott hamvasvarjú-fészket tágítja ki magának, persze ha az alkalmas helyen, lehetőleg közel a vízhez van. A vörös kánya más ragadozómadár elhagyott fészket bitorolja, de

a barna kánya is, ha talál olyant. Tojásaik világos alapon rozsdásán foltosak-pettyesek, mint a legtöbb nappali ragadozóé.

Mindkét fajta kányánkat a szabadból személyesen is ismerem. Amidőn jellemzésükre a közkeletű, tunyaságukat kidomborító irodalmi adatokat is felhasználtam, el nem mulaszthatom azonban megemlíteni azt, hogy én egy barna kánya fészkenél sárgarigó földi maradványait is találtam, azután fürj tollait, házi csibét, s egy keszeg vázát. Egy kánya gyomrában pedig egykor sok cserebogarat leltem.

A sárgarigó elég virgonc madár, s ha a kánya azt elcsíphette, az némileg cáfolná gyámoltalan voltát. De elfoghatta azt úgyis, hogy fészken ült a rigó. Vagy védekezhetne úgy is, mint az orvvadász, ha zsákmányát viszi haza, s ha eközben lepik meg illetéktelenek: »Kérem, dögölve találtam!«.

(Növényvédelem, 1937, vol.13, p.70)

A nőkérdés

Írta: Szemere László.

Nemrég folyt le Budapesten a világ összes államai által képviselt nőkongresszus s így terelődik érdeklődésünk a címhez, eltekintve a napilapokban már csaknem állandóan szereplő suf-ragettektől.

Szakszerűséget e kérdésben nem vindikálok magamnak (nem madarak a nők. Legfeljebb, vannak köztük is jó madarak), s hogy habár tárcacikk keretén belül mégis írok erről, annak az oka, hogy szeretett lapunkkal közelebbi érintkezésbe jövén, a rovatokért felelősséggel tartozom. És a kezembe nyomtatott egy darab nőkérdés, litografálva, név nélkül. Ebből kell tárcát csinálni.

Átolvastam az írást, melynek tartalmával, de különösen konklúziójával sehogy se voltam megelégedve. Nekigyürkőztem, hogy cáfoljam. (Közben elrágtam volna 2 tollszárat, s csak azért nem tettem meg, mert üvegtollal szoktam írni, s ennek a szára is üvegből van!)

A litografián indifferens bevezetés után ez áll:

«Itt csak arra lehet és kell szorítkoznunk, hogy szóhoz juttassuk a mai kor egyik hivatott emberét; akit a maga tapasztalatai, nagy lángesze minősítettek legjobban arra, hogy ezen óriási horderejű dologról úgy beszéljen, mint aki emelkedett szempontból beszélhet.

Ez az ember pedig (itt kihagytam 9 sor tárcanyújtó ömlengést) Strindberg Ágoston, norvég író.

Mint színész kezdte meg pályafutását. (Itt megint kihagytam 9 sort, mint a tárgyhoz nem tartozót.)

A nőről egy időben úgy nyilatkozott Strindberg munkáiban, hogy annak semmi szín alatt sem kell megadni azokat a jogokat és követeléseket, melyeket ez, mint igény-okot, az új korhoz támaszt.

A nő természettől fogva gyöngé és mint ilyen egyszersmind hamis is, alattomos is. Ha egyenjogúvá válnék a férfival, akkor ravaszsága erejével megtenné azt, hogy felszínre kerülve, meghonosítaná az ő tulajdonságait, melyek nem egyebek... (Itt ismét kihagytam 12 sort, a fenti jelzők szuperlatívuszai 12 soron keresztül!)

És legkevésbé veszik át a férfiak e gyengeségeket azzal ha orvosnőket, tanárkisasszonyokat képez az állam. Sőt ellenkezőleg, okszerű beosztással egy nagyszabású gazdasági kérdést oldottunk meg ezzel és azt is, hogy a nőket minél inkább eltávolítottuk a férfias természettől és így szabadabban, függetlenül egymástól fejlődhetnek ki a nembeli tulajdonságok. (E mondatra kérném majd visszaemlékezni a továbbiak során.)

Ám ez éppen a jelzett két női pályáról állítható csak. (Megint 16 sor kihagyás, konklúziója, hogy a kisleányoknak éppen úgy van szükségük képzett női tanerőre, mint tanárookra a fiuknak. De azt már nem írja, hogy a postára hermafroditák kellenének.)

De a hivatalnokoskodás, nevezetesen az a hivatalnokoskodás, amely csak arra való, hogy vagy magánosok, vagy társaság vagy az állam anyagi gyarapodásának legyen előmozdítója, az, bármennyire is szépítgessék a dolgot, sohasem alkalmas arra, hogy a nőben valamiképp kifejlesszék nőiességét. (S ezen pályák fejlesztik talán bennünk a férfiasságot!? Szem.)

A női lélek eldurvul vagy legalábbis közömbössé válik ideális törekvése iránt. (Egy férfi barátom – mostoha viszonyok közt lévő segéd tanár – írta hozzám egykor állomás helyéről „sorsom itt a biztos butulás, némi hízással súlyosbítva” ... Szem.)

Nagyon jól tudjuk, hogy csak az intelligenciának proletárjai adják lány gyermeküket erre a pályára, nyilván azért, hogy a házastalanságok esetén legyen meg a betevő falat, de az sem tagadható, hogy ezzel egy egész nő osztály fosztatik meg legszebb kincsétől: a nőiességtől. („A fene egye meg a beledet” 1–2 pofon csattanása, gyermek-sírás. „Mért nem döglöttél meg” Hallatszik be ép e pillanatban az utcáról. Leteszem az üvegtollat – óvatosan, hogy el ne törjön – s kinézek az ablakon, látvást is látom azt, amit a gyöngéd hangról ítélve sejtettem t. i. hogy egy anya gyakorolta a „házi fegyelmet,” 2 éves kis gyermekével szemben. No, gondolom magamban, ez már elmehet szavazni egész bátran. Szem.)

Strindberg erre vonatkozólag azt hiszi, hogy nem szükséges keresnünk női gyengédségeket. Ezek a gyengédségek nagy követeléseket támasztanak a férfiakkal szemben. »

Macskaköröm, tehát itt végződik a kezembe nyomott litografált nőkérdés. Azaz hogy 12 sort a végéről is elhagytam, (puszta vétetlen, hogy 12-t, s előbb 9–9-et hagytam el, láthatták, hogy egy helyt elhagytam 16-ot is.)

Nem tudom, hogy mit irt valóban Strindberg az idézetekből, mit nem, de ha így írta, elég rosszul írta.

Én a magamét már kifejtettem a zárjelek között, melyből azt a konklúziót vonom le, hogy felettébb meggondolatlanság ma a

nők egyenjogosulása ellen írni, először mert az lépésről-lépésre úgylis bekövetkezik, másodszor és főként ezért nem érdemes ellene írni, mert az egyenjogosulás se az emberiségre, se külön a nőkre vagy a nőiességre nem veszedelmes. Durva lélek mindkét nemből akad, az igazi, jól nevelt egyén nem durvul el sehol!

S katonáéknál? – vetik bizonyára ellenem a nő egyenjogosulásának legkeményebb ellenérvét –, ott mi lesz a nőből? Hát kérem katonáéknál is van egy csomó hivatal, ahol az alkalmazott csendes irodában ül, soha puskaport nem szagol.

Békében van ez így, – mondják, – de háborúban!? Hogyan lesz akkor? Akkor kérem, ott lesznek hölgyeink, ahol az egri nők! Élükön Hungáriával. (v. ö. Pajtás rajzát, melynek címe: „A született civil”.)

(Csiki Hírlap vol.3, no.29, 1913. július 19., p.1)

Csarnok. A nőkérdésről.

A lapunk július 19-iki számában fenti cím alatt megjelent tárcára a következő levelet kaptuk:

Vinna, 1913. július 30.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Kezembe került nem éppen véletlenségből a „Csíki Hírlap” július 19-diki száma, melynek tárcája a nőkérdés mai nap divatos címét viseli; hát erre nézve akarom én is kegyes engedelmével nézeteimet becses lapjában elmondani.

Kijelentem előre is, hogy író nem vagyok s a tollforgatás nem kenyerem s ez okból auktorokra, tekintélyekre, mint akiket nem ismerek, nem is hivatkozhatom; azonban nem is kívánok a tárcacikk írójának felelni, még kevésbé vele polemizálni; feltételezve róla, mint magyar emberről (ellenkezőleg a pesti kosorrú zsidó firkászoktól!) hogy amit írt, meggyőződésből szerzett tapasztalatai után írta s nem befolyásolta azt sem az írói viselkedés, sem a Parnasszusra való igyekezet; ezért cikkem csupán, mint egyéni külön vélemény veendő.

Ami az auktorok hiányos ismeretét illeti, arra e tárgyban szükség talán nincs is, hiszen mindannyian a világban s közöttük élve ismerjük őket. (Értve a házas embereket, mert a nőtlenek, agglevények, világfiak, kik az erdőt többre becsülik az egyes fánál, az ő ítéletük itt nem kompetens, nem ismerhetvén a nő saját tapasztalatukból, hivatásos családi otthonában, hol ő a ház lelke s nélküle a ház rideg marad.)

És ha vesszük magát e mozgalmat, merem hinni, hogy azt ily férfiak és az ugyanoly állapotban leledző nők mozgatják, akik nem hivatásuknak, a családnak élnek s ha némelyikének volna is családjuk, azt a kört keveslik s lenézik, vagy egyáltalában nem is törődnek vele.

Itt megjegyzem, hogy én a női választói jogot a sufragettekkel (parlamenti képviselő) egy kategóriának tartom; hiszen a magyar törvények szerint is aki választó, egyúttal választható is, s ez nálunk csak fokozat a parlamentbe juthatásra.

Nagyon tudom hibáztatni e mozgalmat! Mi célja lehet a nőt kizökkenteni valódi boldog otthonából, melynek éltető lelke elvonni családjától, habár a haza szolgálatában, hiszen a nő otthon, családjánál, gyermekei nevelésénél több hasznot végezhet, hogy hazafiságra, vallásos erkölcsre neveli gyermekeit, mint amennyit a minden öt évben egyszer előforduló, képviselőre leadott szavazata ér, ahol az azzal járó izgatottság egész életére kihathat.

De mi szükség is van arra, hogy az ütköző alkalmakat a családban még szaporítsuk is ily izgalmas momentummal, mint a képviselőválasztás!

Hiszen az egész életen át az együttélésnél, miután vér és húsból valók vagyunk és nem szentek, igen sok alkalom van majd az egyik, majd a másik fél részéről a családi béke megzavarására, hát még ilyen országos jelentőségű ügyben, mint a képviselőválasztás, hol még a leghiggadtabb férfi is a leggyakrabban türelmetlenné lesz és szenvedélyes kifakadásokra ragadtatja magát ellenpárja irányában; mármint mint természet szerint a

férjnél szenvedélyesebb s neki ellenlábasa, megeshetik könnyen, hogy a ház két pártra oszlik. Mi lesz az eredmény?!

Az hogy a nő, ki a házas életben a szubordinációt nem tűri, a családi béke felbomlásának, sok esetben az elválásnak lehet okozója. Van elég elválás ma is, a nehéz megélhetés és túlterjeszkedés miatt, kár még szaporítani is az alkalmakat hozzá.

Az eddig elmondottak a családot érdekelték, mint amelynek a nő politikai szereplése a család békéjét hivatott felbontani; de nézzük csak tovább, annak az országra való hatását!

Először is megjegyzem, hogy az Magyarországra, mint olyan, nemzetiség és fajokból álló konglomerátum országra, valóságos sorscsapása volna! Hiszen még az egynyelvű országban is az csak ott válhatik be, ahol a patriotizmus és ennek kapcsán az összetartás igen nagy s az uralkodó is nem ellenlábasa a nemzetnek és politikai érettséggel bír s bel-ellenségei nincsenek.

(Itt kihagytunk 11 sort, mint a tárgyhoz nem tartozót. Szerk.)

Míg minálunk magyaroknál összetartás semmi, azonban annál inkább önzők, fékezhetetlenek vagyunk s erőinket a párttusákra pazaroljuk, ellen-pártiakat a sárga földig letaposni s lekicsinyelni minden percen készek; hát ilyen körülmények között hiábavaló lesz a női választói jog, s ha gyermekeinket mind leszavaztatnánk is, ily mérvű pártoskodás és hazafiatlanság mellett még így sem győzhetnénk!

Már most még egyet kérdek a női szavazat mellett kardoskodóktól. A női választói jogot csak a született magyar nőknek kívánják-e megadni?! S ha igen, akkor egyszerűbb a dolog

ellenségeinket teljesen kiküszöbölni s akkor nincs szükség női választói jogra sem, de szerintem nevetséges is, és nagyon is megfontolandó dolog ilyen éles fegyvert, mint a választói jog, önnönmagunk ellen adni kezeikbe.

De ha a mai, hazaszeretben széjjelhúzó állapotunkban, kényszerűségből ezt tőlük meg nem tagadhatjuk, e kényszerhelyzet továbbra is megmaradva, azt tetszik vagy nem tetszik, ellenségeink nőire is ki kell majd terjeszteni.

Ezekben voltam bátor nézeteimet e tárgyban elmondani, kérve szíveskednék ennek lapjában helyet szorítani.

Hazafiúi tisztelettel maradtam híve
Szemere Geiza.

Eddig a levél, melyet az „audietur et altera pars” elvénél fogva (...) közöltünk. Az inkriminált tárcacikk szerzője – egyébként lapunk jelenlegi szerkesztője – mindenestre respektálja szerző ama kijelentését, hogy a tárcacikk írójával nem polemizál, azért sorait zárja szerető fiúi üdvözlettel!

Szemere László.

(Csiki Hírlap vol.3, no.32, 1913. augusztus 9., p.4)

Törvényhatósági közgyűlés.

Csík vármegye törvényhatósági bizottsága Csíkszeredában 1913. évi október hó 30-án délelőtt 9 órakor a vármegyeház tanácskozási termében tartja őszi rendes közgyűlését.

Tárgysorozat:

Törvénycikkek kihirdetése. Jelentés a számonkérőszék eredményéről. Belügyminiszter úr leirata a vármegyei alkalmazottak nyugdíjazásáról alkotott szabályrendelet módosítása tárgyában. Belügyminiszter úr leirata a gyámpénztári szabályrendelet módosítása tárgyában. A közigazgatási bizottság féléves jelentése. Törvényhatósági bizottsági tagok választásának elrendelése.

Háztartási alap 1914. évi költség-előirányzata. Tisztviselői nyugdíjalap 1914. évi költség-előirányzata.

Elhagyott gyermekek segélyalapjának 1912. évi számadása. Egyesített gyámpénztár 1912. évi számadása. Útalap 1911—1912. évi számadása.

Orvosi fizetések szükségleti kimutatása. A járásokbeli kezelő-személyzet újabb beosztása. Községi pénzkezelés és számvitelről alkotott szabályrendelet. Hivatalos órák megállapítása. Útlevel kezelői díjnoki állás rendszeresítése. Fülöp Alajos működési pótlék iránti kérése. Szemere László szabadság iránti kérése.

Vincze András kérése ingatlanok kicserélése tárgyában. Balázs Dénes vállalkozó felülvizsgálati kérése. Felcsíki főszolgabíróság hivatalos helyiségei és fogdájának bérlete. Bizottság kiküldése az esküdtszéki tagok lajstromának összeállításához. Oklevelek kihirdetése.

(Csiki Hírlap, vol.3, no.43, 1913. október 25, p.2)

Vonuló madarak balesete.

F. hó 7-én este Csíkszereda felett különféle gémekből álló vonuló csapat nekirepült a villanydróthálózatoknak. Sok példány annyira megsérült, hogy a járdáról nem tudott idejekorán felrepülni, s fogságba jutott.

5 db. Szemere László csíkzsögödi madárkitömő intézetébe küldetett kitömés végett s ekkor megállapított, hogy a vonuló gémelek túlnyomórészt vörös gémelek voltak, az 5 példány közül 4, míg egy az alig galamb nagyságú törpegém fajhoz tartozott.

(Csiki Hírlap vol.3, no.37, 1913. szeptember 13., p.3)

A felhők közül. – Fürdőélet Hargitafürdőn.

Hargitafürdőn, dacára a változó időjárásnak, élénk nyaralás folyik, a fürdővendégek száma az idény kezdetétől augusztus 3-ig a 300-at meghaladta.

Az elmúlt héten a következő családok, illetve polgárok voltak és vannak kint:

András Józsefné, Antal György és neje, Bálint Károly és családja, Bocskor Antal, Búzás József, Császár Joákim és családja, Cseh Istvánná és családja, Dóczy Kálmán dr. és neje, Fülöp Jánosné, Gáspár Józsefné özv., Gecző Béla, Gegő József, György Illyés, Györgypál Domokos dr., Hajnód József és családja, Jakab Ödön és családja, Kalamár Imre és neje, Koncz Tamás, Kovács Gyuláné és családja, Kovács József dr., Lajos Józsefné, Lányi Nándor és családja, Merza Rezső és családja, Miklós Antal, dr. Molnár Lászlóné, özv. Nagy Béni dr. és fia, Nagy István és neje, Nagy Mihály, Pál Gábor dr. (negyedmagával), Ránc Gábor, Székely András, Szemere László, Szentpétery Gergelyné özv., Szopos Gáspár és neje, Szóts Mihály, Tőke György, Tompos Károly, Végh István József, Völgyi István és családja.

Kívülük még lövéteiek s átutazók fordulnak meg az ásványvizekkel megáldott, kies fekvésű telepen. Zene is van, egy szóló cigány, a János.

(Csiki Hírlap, vol.3, no.32, 1913. augusztus 9., p.3)